

מרים דעאבס:
 "אין לי בעיה באיזה שפת מקור נכתב הספר. אם הוא מתאים מבחינת איכות הכתיבה והמסר שהוא מעביר לקוראים, אז אין כל מניעה שהוא יהיה על מדף הספרים שלנו"

שעת סיפור בגן הילדים אלנור ברהט

מי שטוען שהמילה הכתובה איבדה מכוחה, בוודאי לא שמע על התוכנית 'מכתבת אל-פאנוס' (ספריית העששית) שמעודדת את חדות הקריאה בקרב ילדי המגזר הבודאי. תרבות קריאה הולכת עכשיו להשתנות, אומרת אמינה עטאונה, מנהלת גני הילדים במועצת חורה. הגננות מברכות על התוכנית שמעשירה את הדמיון והשפה של הילדים וילדי הגן רודפים אחר הוריהם שיקראו להם סיפור לפני השינה. "כשהבת שלי מביאה הביתה ספר - זו פשוט חגיגה", מספרת אחת האמהות

בוקר יום שני השבוע. כ-40 ילדי גן 'אלנור' ברהט, זאטר טים בני שלוש וארבע, הגיעו לגן הילדים כשהם חמושים בספר "אלפאר סומסום", או בתרגומו העברי "שומשום העכבר". עלילת הספר היא אודות עכבר הנוטה לחלום בהקיץ בעוד עכברי השדה עובדים באגירת מוון לחורף. כשהחורף הקר מגיע וחבריו של שומשום העכבר משועממים ואומלים, נחלץ שומשום העכבר לעזרתם ומשתף אותם במיגוון הסיפורים והצבעים שאגר ומרומם את רוחם של חבריו העכברים. מוסר ההשכל של הספר - התרומה האישית השונה של כל אדם למאמץ משותף. ילדי הגן מכונסים באולם המרכזי של הגן, מקשיבים ברוב קשב לגננת מרים דעאבס, המספרת לילדים הברואים הקטנים את סיפורו של העכבר שסייע לחבריו בעת צרה. הילדים מרותקים וגם אם אינם יודעים עדיין לקרוא, הם עוקבים אחר האוויר המלווים את דפי הספר וקולטים כל מילה היוצאת מפיה של מרים הגננת.

לכאורה, ניתן לחשוב שמדובר בחוויה נפוח שמתרחש מדי בוקר בכל גן ילדים ברחבי הארץ. הרי מה יותר טריוויאלי מאשר גננת המקריאה בבוקר של יום סיפור עם מוסר השכל לילדי הגן. הפעם, כך מתברר, זה יוצא דופן.

מעודדים קריאה

הקראת הספר "אלפאר סומסום", שלא כמו ספרים אחרים המוצגים על מדפי הספרייה בגן, היא במסגרת פרויקט מיוחד לעידוד קריאת ספרים בקרב ילדי הגנים במיגור הברואי, שיצאה בשבועות האחרונים לדרך ומקיפה קרוב ל-20 אלף ילדים במיגור. החידוש בתוכנית זו הוא שבעוד שבעבר קראו הילדים ברוב המקרים ספר זה או אחר בגן הילדים או אפילו ביקשו להשאיל ספר מספריית הגן ולאצלו להחזירו כעבור פרק זמן מוקצב, הפעם הספר שניתן להם הוא שלהם בלבד והם רשאים לקחת אותו לביתם לצמיתות. במסגרת התוכנית יקבלו הילדים במהלך השנה הקרובה ארבעה ספרים, ספרי ילדים פרי עטם של סופרי ילדים בשפה הערבית. כל ספר כזה יוצג לילדים על ידי הגננת, ולאחר הפעילות בגן יקבל כל ילד עותק של הספר, בבחינת מתנת יומי הפרויקט לספריית המשפחה. לא מדובר רק בקריאה שגרתית של הספר, כי אם גם קיומה של פעילות משותפת בחיק המשפחה ברוח עלילת הספר, מציאות חדשה שבמיגור הבי דואי לא הכירו קודם לכן. התוכנית 'מכתבת אל-פאנוס' (בתרגום חופשי - ספריית העששית) היא פרי יוזמת משרד החינוך בשיתוף קרן גרינספון ישראל וקרן פרייס, והסיפורים שנבחרו להיכלל בתוכנית נבחרו בקפידה בידי ועדת מומחים לחינוך וספרות ילדים. הספרים עוסקים בנושאים הקרובים לעולמם של הילדים ויכולים לעודד דיון בערכים אוניברסליים, כמו אלה הנובעים מעלילת הספר אודות שומשום העכבר. התוכנית החדשה הזו מבוססת על התוכנית העברית 'ספריית פיג'מה', הפועלת בשנים האחרונות בגני הילדים במיגור היהודי, ושהוקמה לפני כחמש שנים על ידי קרן גרינספון ישראל ופועלת בשיתוף פעולה עם משרד החינוך.

שעת סיפור

בגן 'אלנור' לוקחים את התוכנית ברצינות. בפנית הגן נפרס שטיח אפור עליו רקום לא רק שם התוכנית, כי אם גם עכבר, ללמדך ששומשום העכבר עושה כאן היסטוריה. האמהות של ילדי הגן רקמו לכל ילד שטיוחן קטן ברוח עלילת הספר הראשון שנכלל בתוכנית, שטיוחן עליו יושב כל ילד וקורא בספר שקיבל במתנה. "יש לנו שיתוף פעולה מלא מצד ההורים", מספרת הגננת מרים דעאבס, "עוד מהרגע שהתבררנו שהגן שלנו נכלל בתוכנית זו. כולם נרי

עודד ברימיר ✖ צילום: הרצל יוסף

מה קורה? אני קורא

תמו ליישומה של התוכנית בגן. כל אמה קיבלה את הספר עם תרדוך לגבי עלילת הספר וזה עובר יפה".

זה לא דבר של מה בכך, כאשר בחב"ר רה הברואית זה לא היה מקובל?

"זה נכון. לכולנו זה דבר חדש. עצם העובדה, שכל ילד מקבל ספר אישי והוא לוקח אותו הביתה וזה שלו, זה יוצר שייכות וחיבור למטרת התוכנית, שהיא עירוד הקריאה. כך הילדים שומרים על הספר כדבר אישי ויקר לליבם".

לדברי דעאבס, ילדי הגן מפנימים היטב את עלילת הספר אודות שומשום העכבר. זה ניכר, היא מרגישה, בהתנהגותם של הילדים בגן במהלך היום וגם בשאלות שהם מפנים אליה בעת שהיא מקריאה להם את הסיפור ובהזדהותם עם הדמויות המככבות בעלילת הספר. עד כמה מודחים הילדים עם גיבור הספר? קיבלנו לכך תשובה ברמות הכתרים בצורת אוזני עכבר שנקשרו לראשיהם של האוטטים בעת הקראת הסיפור.

שעת הסיפור, כך התרשמנו, היא את השעות היותר פופולריות בגן, "אני מאוד שמחה", מספרת ג'זל אברדעאבס בת הארבע, "קיבלת את הספר שעכשיו הוא רק שלי. קודם הייתי צריכה לקחת ספר מהספרייה של הגן ולהחזיר אותו. עכשיו יש לי ספר שהוא רק שלי. כשאני באה הביתה עם הספר, אז אמה מקריאה לי אותו וזה ממש כיף". עמר אלעזברה בן הארבע מצא פתרון מקורי למדי מי יקריא לו את הסיפורים שהוא אוהב. "אין לי אח גדול" הוא מטעים, "אז בן הרוד שלי מקריא לי את הסיפורים. הוא עושה את זה הכי טוב שאפשר".

שפה עשירה

אחת ממטרות התוכנית היא לא רק לעודד קריאת ספרים בקרב האוטטים הברואים, כי אם גם לפתח את חוויית הקריאה לפרויקט משפחתי. ההורים, כך זה נראה, מתלהבים מקריאת הספרים לא פחות מהילדים עצמם. לעתים, כך הם אומרים, עולים בהם ההורים איך זה שלא חשבו על זה קודם.

"זה מאוד חשוב", מציינת עינת אלהווייל, אם לילדה בת ארבע וחצי, "כשהילדה שלי נחשפת לשפה שהיא ברמה גבוהה עבור ילדים בגיל הזה. זה גם מוסיף לחיבור ביני לבין הילדה שלי. כל פעם שהיא מביאה הביתה את הספר מהגן, זה דורש ממני להשקיע זמן כדי להקריא לה את הספר, אבל אני עושה את זה במשחה ולא מתוך אילוץ. זה מעי שיר אותה ומעצב את אישיותה".

אלהווייל יודעת לציין כי "הילדה שלי יכולה לספר את עלילת הספר בעקבות האירורים המעטרים את דפי הספר בשפה, שלא היתה מבייטת בוגרים ממנה. בעקבות קריאת הספרים היא לא משתמשת בשפת היום יום".

לעינת אלהווייל יש עוד שלושה ילדים גדולים, ובתה מיראל בת הארבע וחצי היא הקטנה שבילדיה. נכון לעכשיו, היא מטעימה, היא יכולה רק להצטער עק שלושות ילדיה הגדולים, היא לא התג סתה בחוויית הקריאה כמו זו שהיא חווה עם בתה הקטנה.

"עם הילדים הגדולים שלי", מספרת אלהווייל, "לא יצא לי בכלל לשבת ולקרוא ספרים. במקרה של מיראל זה שונה לגמרי. גם כשאני לחוצה אחרי העבודה, היא רודפת אחריי ומכריחה אותי לשבת ולהקריא לה סיפור. אני רואה כמה שהיא נהנית מזה. האמת, גם אני נהנית מזה".

ומצד שני, יש תחושה של החמצנה לגבי ילדייך הבוגרים יותר?

"בוודאי. אני מרגישה שהפסדתי משהו

הגנת מרים דעאבס מספרת לילדי הגן סיפור

כשתוכנית כזו לא היתה בזמן שילדיי הבוגרים היו בגיל הגן, אני בטוחה שזה היה מעשי את הרמיון ואת אוצר המלים שלהם. זה היה פספוס".

קשר משולש

גם למיה אבושיהאב, אם לג'זל בת הארבע, יש רק מילים טובות לומר על התוכנית החדשה בה משתתפת בתה ובעקפיין גם היא עצמה. "מה שיפה בכל הסיפור הזה", מציינת אבושיהאב, "הוא הקשר החזק שנוצר בין הילד לאמה ולגן. הקשר המשולש הזה הוא מיוחד במינו ומפשר את היחסים בין ההורה לילד שלו. כשהבת שלי מביאה הביתה ספר מהגן זו פשוט הנגה. זה כיף אמיתי לכולנו. ויש בים ומספרים וזו חוויה לכולנו".

גם את מרגישה שהיה כאן פספוס עם הילדים הגדולים שלך?

"האמת שכן, זה לא עניין צעריך לשבת בלילה ולהקריא סיפור לילד שלך לפני השינה. הפעם אני מקריאה לבת שלי את הסיפור ומנתחת יחד איתה את משמעות העלילה, עד כמה שהיא מבינה בגיל הזה".

בהברחה הברואית לא מקובל שילדים בגיל הרך קוראים ספרים בבית, גם לא הורים שמקריאים ספרים לילדיהם. הפעם זה שונה?

"בוודאי. הפעם זה משהו חדש, משהו שלא חווינו בעבר. יש כבר ציפייה לספר הבאי, לא רק בקרב הילדים. גם ההורים מחכים לספר הבא שכלול בתוכנית. האמת, אני מחכה לספר הבא לא פחות מאשר הבת שלי. אני כבר דרוכה ומוכנה להקריא לה את הסיפורים הבאים".

עד כמה מתחילה לחלחל תודעת קריאת הספרים בקרב ילדי המיגור הב' רואי תעיד העובדה שלג'זל הקטנה יש בחורה פינה מיוחדת בה היא שומרת על ספרייה. "זו חלקת אלוהים הקטנה שלה", מציינת האם ועיניה נוצצות.

המסר הוא העיקר

בשלב הזה, כאמור, מככב בגני הילדים במיגור הברואי סיפורו של שומשום העכבר ועל פי התוכנית, הספרים הבאים שיחולקו לילדי הגנים במיגור יהיו אף הם פרי עטם של סופרים ערביים. האם בעתיד יזכו ילדי המיגור גם לקרוא ספרי ילדים, שהפכו לקלאסיקה בספרות הילדים העברית? על כך אמנם לא קיבלנו תשובה ברורה, אבל מרים הגנת טודחת להציג בפנינו את ספרי הילדים

פאטמה אבו אחמד קאסם: "התוכנית תורמת לשיפור תרבות הדיבור והדיון ומעלה את המודעות לשפה והעשרתה. חשיפת הילדים למגוון יצירות ספרותיות מהתרבות ומהספרות הערבית והעולמית תורמת רבות לטיפוח ילדים קוראים, סקרנים ונלהבים"

אמינה עטאונה, מנהלת גני הילדים במועצת חורה: "זה רווח גם לילדים וגם להורים. אף פעם לא היתה חוויית קריאה משותפת של הורים וילדים כמו שזה אצלנו בבית"

חת ארצית על החינוך הקדם יסודי בחברה הערבית במשרד החינוך, הלמידה בגיל הצעיר נשענת ברובה על אינטראקציה בין מבוגרים וילדים. הספרים הם אלו שיוצרים הזדמנות לזמן איכות, לקשר עם הילדים בבית ובגן. "התוכנית תורמת לשיפור תרבות הדיבור והדיון ומעלה את המודעות לשפה והעשרתה. חשיפת הילדים למגוון יצירות ספרותיות מה תרבות ומהספרות הערבית והעולמית תורמת רבות לטיפוח ילדים קוראים, סקרנים ונלהבים".

סימה חרד מה יפית, מנהלת האגף לחינוך קדם יסודי במשרד החינוך, אומרת, כי "התוכנית היא חלק מפעילות הענפה לטיפוח השפה ועירוד הקריאה

הקלאסיים "דירה להשכיר" מאת לאה גולדברג ו"מעשה בחמישה בלונים" מאת מרים רות, כשהם מתורגמים לערבית הם ניצבים על מרף הספרים בגן. "יש לנו כמו שניתן להיווכח", אומרת מרים דעאבס, "כמה ספרי ילדים של סופרים עבריים כשהם מתורגמים לערבית, וחשוב לנו שהם יתאימו לילדים בגיל הגן. הילדים נהנים כשאני מקריאה להם את 'דירה להשכיר', למשל. הם אוהבים את הסיפור הזה. אין לי בעיה באיזה שפת מקור נכתב הספר. אם הוא מתאים מבחינת איכות הכתיבה והמסר שהוא מעביר לקוראים, אז אין כל מניעה שהוא יהיה על מרף הספרים שלנו".

אז יכול להיות שביום מן הימים יקראו בגני הילדים ספרי ילדים של סופרי ילדים עבריים?

"למה לא. אם זה יתאים לרמתם של הילדים, אז זה לא משנה אם מדובר בספר שנכתב בעברית או בערבית".

נגנות ואנשי חינוך במיגור הברואי מרעפים שבחים על התוכנית החדשה. "זה מעודד את אהבת הקריאה אצל הילדים", מציינת סארה אבו סכית, מנהלת גן בכפר אלסייד שבמועצה האזורית אל קטום, "הכי חשוב זה להטמיע בקרב הילדים וההורים את אהבת הקריאה. עצם הפעילות המשותפת של ילדים, הורים ונגנות סביב עלילת הספר, זה כבר משהו חדש אצלנו. יש כאן רו שיה ביו דורי על ערכים אנושיים וחברתיים. לספרים שני כחרו במסגרת התוכנית יש מוסר השכל. זה יוצר עבורנו משהו בעל ערך. הילדים שמחים לקרוא בספר ששייך להם. יש להם גם הזדמנות לשבת עם ההורים ולשוחח איתם. זה מקרב בין הורים לילדיהם".

"אין תרבות קריאה"

בשיחה עם מנהלת גני הילדים במועצת חורה, אמינה עטאונה, היא מציינת כי בתרבות הברואית חסרה קריאת ספרים בקרב הורים וילדים. "יש לנו אומנם ספרייה ציבורית, אך אף פעם לא היתה חוויית קריאה משותפת של הורים וילדים כמו שזה נעשה עכשיו".

לדבריה, במסגרת התוכנית הזו, הספר, למעשה, הוא החוט המקשר בין הילד להוריו. "זה רווח גם לילדים וגם להורים. תרבות הקריאה עכשיו הולכת להשתנות. היפה שבוה הוא שעירוד הקריאה בא מצדו של הילד. הוא זה שרותם את ההורים לחוויה הזו".

לדברי פאטמה אבו אחמד קאסם, מפק

הילדים עומר וג'זל

**ג'זל אבו־דעאבס
בת הארבע: "קודם
הייתי צריכה לקחת
ספר מהספרייה
של הגן ולהחזיר
אותו. עכשיו יש לי
ספר שהוא רק שלי.
כשאני באה הביתה,
אז אמא מקריאה לי
אותו וזה ממש כיף"**

בתרגומה העברי, כבר הזכרנו, נקראת התוכנית לעידוד הקריאה במי"גזר הברואי "ספריית העשית". אם חשבנו לרגע שיש בכך להצביע על המציאות הקשה בה חיו ועדיין חיים חלק בלתי מבוטל מאנשי הקהילה הברואית לאורן של עשיות, אז התבררנו. "אין בשמה של התוכנית שום דבר פוגעני או תדמית לגבי החברה שלנו", מציינת הגנת מרים דעאבס, "זה מסמל לילדים את המורשת בה חיו הסבא והסבתא שלהם, אולי גם ההורים שלהם. זה חלק מההיסטוריה שלנו. יש בכך המשכיות והתוכנית הזו מסמלת שהעשית עוברת מדור לדור. לימוד המורשת הוא חלק בלתי נפרד מאיתנו. אין בזה שום עלבון. זה מזכיר לכולנו את המקורות שלנו".

בקרב ילדי הגנים. ההשקעה בקריאה, שפה וחשיבה היא בעינינו ההשקעה הטובה ביותר בגיל הרך. לתוכנית בגני הילדים הערביים השיבות מיוחדת, בהקניית השפה הערבית הספרותית, 'שפת הספר', מגיל מוקדם. התוכנית מסייעת גם לחיזוק הקשר עם ההורים ושמה דגש על חיזוק הרגלים של קריאה משותפת בבית".

מבעד לעשית

"חשוב לנו", מציינת גלינה פרום, מנכ"לית קרן גרינספון ישראל ומנהלת 'ספריית פיג'מה' ו'מכתבת אל-פאנוס', "להעניק לילדים ספרות איכותית ומגוונת בשפה הערבית. אנחנו שואפים להעצים גננות והורים ולאפשר לילדים ולהורים ליהנות יחד משעות קסומות של קריאה, שיחה, ופעילות משותפת. אנחנו מקווים שהשעות תהיה ארוכת טווח ותשרת בעתיד את כל הילדים בגני חובה וטרם חובה ברחבי הארץ. מטרתנו היא להעניק לילדים ספרים טובים, ספרים שמזמינים שיחה על ערכים". לדברי פרום, הקריטריון בבחירת הספרים הוא איכותו של הספר מבלי להיכנס באיזו שפה הוא נכתב, כך שלא מן הנמנע שגם ספרי ילדים שהם קלאסיקה בספרות הילדים העברית ייכללו בעתיד בתוכנית. "יש חשיבות עצומה לחשיפת ילדים בגיל הרך לקריאת ספרים מבחינת התפתחותם האינטלקטואלית. המטרה שלנו שהילד יתלהב מהספרים כבר בגיל צעיר, שהוא יינק את אהבת הקריאה מגיל הגן".

← מה קורה? שרואי וצאוק יוצא

גלינה פרום.
"יש חשיבות
עצומה
לחשיפת
ילדים בגיל
הרך לקריאת
ספרים"

קרן אור

קרן הרולד גרינספון פועלת בשיתוף פעולה עם האגף לחינוך בגיל הרך במשרד החינוך במטרה להנחיל לילדים את אהבת הקריאה

קרן הרולד גרינספון הוקמה במדינת מסצ'וסטס שבארצות הברית בשנת 1993 על ידי איש הנדל"ן הרולד גרינספון ורעייתו דיאן טרודרמן. מיום היווסדה תומכת הקרן בעשרות תוכניות חינוכיות ותרבותיות בצפון אמריקה ובישראל. הקרן החלה את פעילותה בישראל בשנת 2002 באזור עפולה והמועצה האזורית גלבע. בשנת 2009 ייסדה קרן גרינספון ישראל את 'ספריית פיג'מה', המבוססת על תוכנית האחות האמריקאית 'the p.j library'. 'ספריית פיג'מה' פועלת בשיתוף האגף לחינוך בגיל הרך במשרד החינוך במטרה להנחיל לילדים אהבה לקריאה ולספרים. למעלה מ-210 אלף הורים וילדים בארץ נהנים מאותה תוכנית. קרן פרייס הינה קרן משפחתית פרטית שהוקמה בשנת 1982 על ידי סול פרייס, מהפכן בתחום הקמעונאות בארצות הברית ויזם לשינוי חברתי. הקרן תומכת בארגונים ובתוכניות לשינוי חברתי בעיר סאן דייגו שבארצות הברית, במדינות מרכז אמריקה ובישראל, תוך מתן דגש לאוכלוסיות מיעוטיות ואוכלוסיות מוחלשות. מאז 12 שנים תומכת הקרן בפרויקטים שונים בישראל ובחמש השנים האחרונות בחרה הקרן להתמקד בקידום הגיל הרך בחברה הערבית באמצעות הקמת מרכזי 'בידאית' (התחלות), מרכזים אקדמיים קהילתיים המפתחים ומפעילים תוכניות ושירותים לאנשי מקצוע העובדים בגיל הרך ולמשפחות עם ילדים בגילאי 0 עד 8.